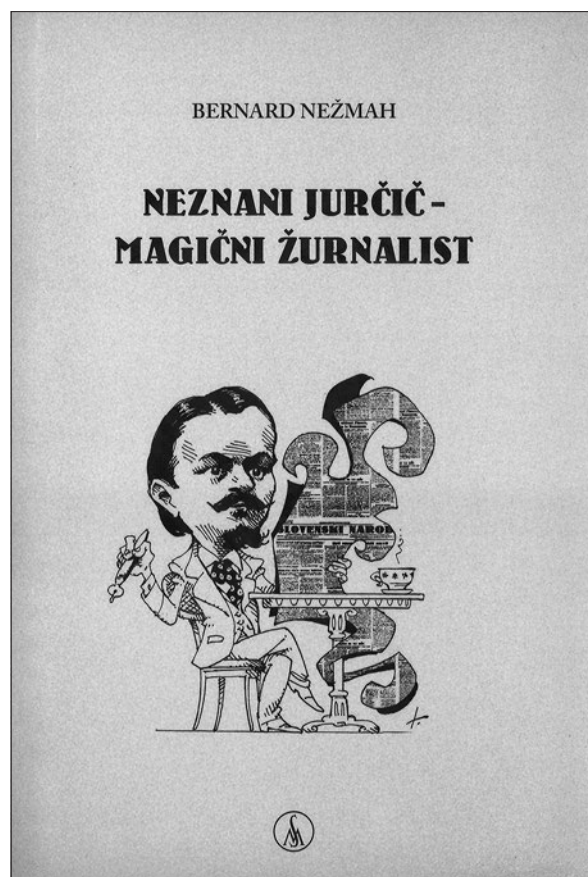

Jurčičev magični žurnalizem

Bernard Nežmah: *Neznani Jurčič – magični žurnalist: časopisna, kulturna in družbena zgodovina desetletja 1871–1881 na straneh Slovenskega naroda*. Ljubljana: Slovenska Matica, 2024. 210 strani.

Knjiga *Neznani Jurčič – magični žurnalist* govori o Jurčičevem urednikovanju *Slovenskega naroda*. Politični list *Slovenski narod* so ustanovili štajerski rodoljubi (mladoslovenci). Prva številka je izšla 2. aprila 1868. Programsko usmeritev časnika je po osnutku Frana Levstika pripravil dr. Janko Srnec, končno obliko pa mu je dal prvi urednik Anton Tomšič (1842–1871). Zgledoval se je po Levstikovem programu za časnik *Slovenski jug*, vendar je bil bolj oprezen. Tomšiču je pri urejanju od začetka julija 1868 pomagal Josip Jurčič (1844–1881). Oba sta delala za skromno plačilo in nekaj časa stanovala kar v uredništvu. Sredi aprila 1870 se je Jurčič vrnil na Dunaj, kjer je želel dokončati študij slavistike in klasične filologije in upal, da bo dobil službo pri dunajskem federalističnem konservativnem dnevniku *Vaterland*. Ostal je v stikih s Tomšičem in mu pošiljal podlistke in politične članke, s krajšimi leposlovnimi prispevki je pomagal Stritarjevemu *Zvonu*. Uveljavil se je tudi na literarnem področju (povest *Jurij Kozjak, slovenski janičar*, 1864, prvi slovenski roman *Deseti brat*, 1866/1867). Konec leta 1871 je odšel v Sisak, kjer je bil slovenski (so)urednik časopisa *Südslavische Zeitung*.

Slovenski narod je izhajala trikrat tedensko. Sprva je imel tristo naročnikov. Konec leta 1868 je bilo naročnikov 800, nato okrog 400–500. V prvih mesecih izhajanja je bilo samo 120 naročnikov s Kranjske. V letu 1870 je ustanovni kapital pošel, časnik je izhajal z izgubo. Ustanovniki so ga prepustili Tomšiču in njegovim družabnikom. Dan po Tomšičevi nenadni smrti v skrivnostnih okoliščinah maja 1871 so mariborski rodoljubi na pobudo dr. Josipa Vošnjaka poslali brzojavko Jurčiču v Sisak. Jurčič je odgovoril, da prevzame uredništvo v dveh mesecih. *Slovenski narod* je nato tri

mesece urejal notarski pripravnik Ivan Železnikar (1839–1892). Štajerski mladoslovenci so sredi julija 1871 uredništvo predali Jurčiču, ki je uredništvo septembra 1872 preselil v Ljubljano. S 1. januarjem 1873 je *Slovenski Narod* začel izhajati kot dnevnik (prvi slovenski dnevni časopis). Njegova naklada se je potrojila. Po Jurčičevi smrti maja 1881 je postal urednik *Slovenskega naroda* Ivan Železnikar, ki je nadaljeval Jurčičeva prizadevanja in časnik uspel obogatiti z novimi rubrikami. *Slovenski narod* je v prvih dveh desetletjih izhajanja veljal za osrednji slovenski liberalni časnik. Izhajal je do aprila 1945 (77 let).

Tomšič, Jurčič in Železnikar veljajo za prve tri slovenske poklicne časnikarje, zato je knjiga *Neznani Jurčič – magični žurnalist*, ki govori o Jurčičevem urednikovanju *Slovenskega naroda* v desetletju med letoma 1871 in 1881, predvsem zgodovina novinarstva. Avtor knjige, sociolog in profesor žurnalizma, mdr. avtor monografije *Časopisna zgodovina novinarstva na Slovenskem med letoma 1797 in 1989* (2012), je raziskavo zasnoval na analizi člankov v *Slovenskem narodu*.

Nežmah v uvodu v knjigo piše: »Jurčičev projekt je bila dobra žurnalistika, ki je zahtevala lik pisatelja, ki piše krajše članke, obenem pa je bila tudi novinarstvo, ki vsakodnevno bralcem prinaša vesti. Urednik je iz nič gradil dopisniško mrežo, ustvarjal nove novinarske žanre, predvsem pa je uspel iz banalnih vsebin, tudi iz poročil o umrlih, napraviti zgodbe. Če je v svetovni literaturi velikan med pripovedniki Gabriel Marquez s svojim magičnim realizmom, je Jurčič v slovenskem novinarstvu ustvaril magični žurnalizem.«

Posamezna poglavja v knjigi pojasnjujejo oblikovanje različnih žurnalističnih žanrov (vojno poročevalstvo, gledališka kritika, feljtoni, »Listnica uredništva«, tj. pisma bralcev), strategije spopadanja s cenzuro, ustvarjanje kroga dopisnikov in časnikarskega jezika, reševanje problemov »lažnih vesti«, slovenski boj proti germanizaciji, načrtno objavljane prispevkov iz slovanskih dežel, primere antisemitizma v časopisnem pisanju idr.

Nežmah pojasni, da se je politična usmeritev časnika nekoliko spreminjala. *Slovenski narod* je imel dva časopisna tekmeca, Bleiweisove *Novice* in katoliški politični časnik *Slovenec*, ki je v tem času izhajal kot tednik. Sprva je *Slovenski narod* zagovarjal enotno narodno politiko, prizadevanja za Zedinjeno Slovenijo in nastopal proti germanizaciji. Jeseni 1872 je prišlo do odkritega spora med mladoslovenci in staroslovenci, ki so naslednje leto na deželnozborskih volitvah nastopili ločeno. *Slovenski narod* je pisal, da politika in polemika, ki ju vodi glavni urednik *Novic* Bleiweis, kažeta »simptome oblaznelosti« (»V Ljubljani 10. aprila«, *Slovenski narod*, 1874, št. 86). Po mladoslovenskem neuspehu na volitvah je bila sredi sedemdesetih let sklenjena začasna sloga znotraj slovenskega tabora. Bleiweis je ponovno postal »oče slovenskega naroda«.

S *Slovincem*, ki je začel izhajati 1873, je povezan časopisni dvoboj med Jurčičem in urednikom prvega slovenskega satiričnega lista *Brencelj* in so-urednikom *Slovenca* Jakobom Alešovcem (1842–1901), katerega bi prav tako morali uvrstiti med prve domače poklicne časnikarje. Alešovec je do leta 1866 objavljajl v nemščini. V letih 1869/1870 je bil urednik nemško pisanega političnega lista za slovenske zadeve *Triglav*. Sodeloval je z *Novicami* in *Slovincem*, ki ga je vodil Karel Klun. Alešovec in

Jurčič sta bila sošolca v petem razredu na ljubljanskem Alojzijevišču. Jurčič je leta 1880 Alešovčevo pisanje označil za primer t. i. »revolver-žurnalistike«. Alešovec pa mu je enako ostro odgovarjal. Pohvalil se je, da je prestal že tri politične pravde in bil dva meseca v zaporu, medtem ko je Jurčič na sodišču raje vse preklical in plačal sodne stroške (J. Alešovec, »Kratek odgovor Jurčičevemu 'Narodu'«, *Slovenec*, 1880, št. 106). Izraz »revolverski tisk« je bil prevzet iz nemščine in pomeni revolverski, senzacionalističen tisk, ki objavlja škandale, trače in osebne napade. Iz polemike med obema izvemo zanimiv podatek, da sta se poslanca dr. Vošnjak in Klun dogovarjala o prenehanju izhajanja *Slovenca* in o njegovi združitvi s *Slovenskim narodom*, Jurčič pa naj bi Alešovcu ponujal službo korektorja v Narodni tiskarni za dvakrat večji honorar, kot ga je prejemal pri *Slovincu* (J. Jurčič, »K vprašanju o samo enem večjem listu za Slovence ali naša zamera s 'Slovincem'«, *Slovenski narod*, 1880, št. 222).

Slovenski narod je začel objavljati prispevke o Rusiji, Srbiji in Bolgariji. Bralce je podrobno obveščal o protiturški vstaji v Bosni in Hercegovini (1875), rusko-turški vojni (1877/1878) in avstrijski okupaciji Bosne in Hercegovine (1878). Časnik je dobil stalno rubriko »Vojska«, njegovi dopisniki pa so bili slovenski prostovoljci, ki so se udeležili bojev na Balkanu. Pisanje o balkanskih spopadih je imelo propagandni značaj in bilo izrazito pristransko: poročila omenjajo razna turška grozodejstva, medtem ko je bil *Slovenski narod* prizanesljivejši do podobnih krutosti, ki so jih počenjali vstajniki.

Poglavje govori o poročanju o kozjanskem razbojniku Francu Guzaju (1839–1880), ki je bil zaradi podtaknjene tatvine obsojen na sedem let zavora v Starem piskru v Celju. Pobegnil je iz zavora in s pajdaši ropal po sejmi, graščinah in župniščih, do revežev pa je bil velikodušen. Orožniki so ga ubili med poskusom aretacije, tik preden je nameraval zbežati v Ameriko.

Več poglavij v knjigi nam omogoča vpogled v družbeno, kulturno in politično vlogo, ki jo je imelo časopisje v 19. stoletju. Mladoslovenec Valentin Zarnik je leta 1861 zapisal, da so časopisi »duša naroda«. Časopisje je predstavljalo namreč osrednjo možnost za širjenje novic, za razpravljanje o političnih vprašanjih, za literarno delovanje. Eden

rednih dopisnikov *Slovenskega naroda* Karel Slanc (1851–1916) je leta 1878 zapisal: »Učeno pisane knjige prah pri založnikih pokriva, in učene knjige ima Nemec in še take, ki slove po celem olikanem svetu, tu je delo zastonj, ali le malega učinka. Boljše je da spišeš par dobrih kratkih razprav za časopis, kate-rega vsaj par tisoč ljudij bere, nego pa učeno knjigo, katero le malo interesentov bere. /.../ Naš glavni list moral bi biti mala enciklopedija, ker družega sredstva izobraženja, ker nas ljudske šole celo na cedilu puste, nemamo.« (S-c, »Slovenstvo in njegovo časopistvo«, *Slovenski narod*, 1878, št. 229)

Urednikovanje *Slovenskega naroda* je Jurčiču omogočilo družbeni vzpon. Postal je poslanec v občinskem svetu, odbornik Slovenskega dramskega društva in predsednik odbora Slovenskega pisateljskega društva.

Nežmah je v zadnjem poglavju zrušil mit o borno plačanem uredniku, kajti Jurčič je pri *Slovenskem narodu* v sedemdesetih letih 19. stoletja prejemal odlično plačo, ki je bila večja od plačila duhovnikom, profesorjem in zdravnikom. Najel je stanovanje v hotelu Evropa, kjer je bil tudi sedež časopisa.

Eno od poglavij opozarja na rodoljubne nabirke za spomenike zaslužnim možem. Prvemu uredniku *Slovenskega naroda* Antonu Tomšiču so mariborski rodoljubi postavili spomenik leta 1875. Josip Jurčič je dobil nagrobni spomenik v letu svoje smrti, leta 1882 pa so na njegovi rojstni hiši odkrili spominsko ploščo.

Damir Globočnik